

Јелеосвећење – Света Тајна или тајнодејство

Апстракт: Савршавање Св. Тајне јелеосвећења како је она засведочена у савременој пракси Цркве захтева историјско-литургијско и богословско сагледавање. Од једне просте молитве коју је изговарао епископ или презвитер над уљем којим су се потом помазивали болесни чланови заједнице на Евхаристији која се савршавала у Цркви или у кући болесника, током историје дошло се до једног вишеслојног обреда који су савршавали седморица епископа или презвитера. Услед девијантности одређених литургијских и богословских момената ова Тајна се још у XV веку потпуно одвојила од Божанствене Евхаристије. Циљ рада је да укаже на извесне пробелеме који се тичу историјског развоја Тајне јелеосвећења, да сагледа пастирски и еклисиолошко-социолошки карактер Тајне у светлости њеног савршавања у конкретној Литургијској заједници, да на основу релевантних чињеница покаже да се јелеосвећење и даље може сматрати више Св. Тајном него тајнодејством.

Кључне речи: Света Тајна, јелеосвећење, Црква, грех, болест, исцељење, Литургија, Евхаристија.

Природа Свете Тајне јелеосвећења, о којој богослови и литургичари говоре доста скромно, догматски, по нашем мишљењу, није у потпуности одређена. То потврђују скоро сви учбеници Догматике у којима је Света Тајна јелеосвећења обрађена на класичан начин кроз призму онога што се у њој догађа, посматрајући је често као другоразредну или мање значајну у односу на остале Св. Тајне о којима се говори знатно прецизније и опширније. Устаљени приступ Светој Тајни јелеосвећења наводи нас на размишљање о сврсисходности њеног савршавања које је несумњиво издваја између осталих Св. Тајни. По већ општеприхваћеној дефиницији, Св. Тајне су свештене радње којима се, на видљив начин, души верујућег даје невидљива благодат Божија, а Тајни има, ни мање ни више, него седам (Макариј, Митр. 1895, 313). Дефиниција није погрешна али је очигледно непотпуна пошто у себи не садржи главну одредницу која би Свете Тајне сместила у евахаристијски контекст. Ово је важно нагласити јер по речима Псевдо-Дионисија Ареопагита: „Свака од свешћенорадњи поспаша се као несавршена уколико није појављена нашом Евхаристијом“ (Св. Дионисије Псеудо-Ареопагит 2012, 103). Када се у прихваћеном броју седам Светих Тајни нађе и Евхаристија, онда проблем постаје још тежи јер јелеосвећење, као и остале Св. Тајне, није могуће правилно схватити ван литургијског контекста. Прихватањем овог броја Св. Тајни од свести Цркве, по речима Афанасјева, благодатни живот Цркве се показује веома ограниченим и своди се само на ових седам момената (Афанасјев 2003, 5). Постојање неког броја Св. Тајни, по Афанасјеву, није само мит Тридентског сабора већ непотребно

* nenadtupesa@hotmail.com

догматизовање академског учења, када се зна да Православна Црква не поседује учење о броју Светих Тајни (Афанасјев 2003, 25). Њих ће бити онолико колико их буде потребно Цркви у њеном историјском трајању.

С обзиром на то да је Тајна јелеосвећења кроз свој доста сложен историјски развој савршавана на различите начине у литургијском, а потом у ванлитургијском контексту, намеће се питање: да ли се она и даље може окарактерисати као Св. Тајна или је она, посматрано из перспективе савременог савршавања, једно специфично молитвословље? Како бисмо у овом раду дошли до задовољавајућих одговора, осврнућемо се у кратким цртама најпре на њен историјски развој, а потом покушати да на основу постојећих сведочанстава дефинишемо богословље ове Тајне.

Тајна јелеосвећења кроз историју

Прво сведочанство о јелеосвећењу налазимо у Саборној посланици Апостола Јакова: „*Бољује ли ко међу вама? Нека дозове њезвијере црквене, и нека се моле над њим, њомазавши га уљем у име Госјодње. И молијва вјере ће сјасјии болесника, и њодигнуће га Госјод; и ако је грјихе учинио, ојросјииће му се*“ (Јак. 5,15-16). У првим вековима хришћанства Тајна јелеосвећења се савршавала сасвим кратком молитвом над уљем коју је произносио Епископ или презвитер у склопу Божанствене Литургије. Потврду оваквог савршавања налазимо у древним хришћанским писаним споменицима који су до нас дошли, нпр. *Ајосјолско ѡредање Св. Ијолијиа Римског* (III век), *Ајосјолске усјианове* (IV век), *Testamentum Domini Nostri Iesu Christi* (IV век), као и *Евхологион Серапиона, ејискоја Тмуијског* (IV век). У Серапионовом молитвослову наводе се следеће молитве за оне који приносе јелеј или воду:

„*Благословимо именов Јединородног Исуса Христја мајтерије ове и ѡризивајмо име сјрадолог, расјейног и васкрслог и (Оног који) седи десно од нерођенога, на воду и на јелеј овај: Подари исцелијелъну силу овим мајтеријама, да би свака грозница, свако демонско умножење и свака болесји кроз ѡијење и ѡмазивање била одсјрањена, и да би узимање ових мајтерија било исцелијелъно лекарсјиво, средсјиво ка здрављу у име Јединородног Твога Исуса Христја, кроз Кога Теби слава и сила у Свейом Духу, у све векове векове векова. Амин*“ (Дмитријевски 2009, 25).

После ове молитве следи друга молитва полагања руку (на народ) после благосиљања воде и уља која у потпуности потврђује савршавање јелеосвећења у саставу Литургије.¹

Посебни карактер Тајне јелеосвећења или саборовања како се још назива, наметнуо је и њен специфичан начин вршења. До VI века ова Тајна се савршавала у домовима или домаћим црквама, у случају да болесници не могу долазити у

¹ „Човекољупче, Боже Истине, нека са народом овим пребива Причешће Тела и Крви (Христове); њихова тела нека буду тела жива, и душе њихове нека буду душе чисте. Дај (им) овај благослов за очување Причешћа и за сигурност Евхаристије која се догодила; и облаженствуј све заједно, и учини их изабранима, кроз Јединороднога Сина (Твога) Исуса Христа, у Светоме Духу, и сада и у векове векова. Амин“ (Свети Серапион Тмуитски, *Евхологион*, у: Епископ Атанасије, *Божансјивена Лишурјиа*, Београд-Требине 2007, 74).

храмове да учествују у Божанственој Евхаристији на којој се врши јелеосвећење; или пак у храмовима за оне болеснике који могу доћи на Литургију да приме помазање и Причешће. Западни светитељ из VI века Св. Цезар Арлашки сведочи такође о нераздвојивости јелеосвећења од Евхарстије истичући да се Тајна савршава у Цркви. Он каже: „Ако неко оболу нека хити у цркву и њрими Тело и Крв Христову и нека буде од њрезвиџера њомазан освећеним уљем, и нека ѡражи од ѡрезвиџера и ѡкона да се моле за њега; ако ѡако учине ѡримиће не само оздрављење ѡела, него и ѡрошиѡај грехова. Тако је Госѡод обећао Аѡсѡолу Јакову говорећи (...)“ (Zagoras 1998, 191). Ипак, све до XI века сведочанства наводе само једну молитву благослова уља ради помазивања болесних, која је очигледно била интегрисана у Божанствену Литургију. Од XIII века Тајна јелеосвећења ће се подједнако савршавати у домовима и у храмовима све до наших дана.²

Буквално тумачење првог сведочанства о јелеосвећењу Апостола Јакова, изазвало је развој сложеног седмослојног последовања. Тако уобличено последовање представља извесне потешкоће и коначно води потпуном раздвајању Тајне од црквене заједнице и коначно од Божанствене Литургије, што се десило после XIII века када је дошло до коначног раздвајања Тајне јелеосвећења од Евхаристије услед различитих узрока који су на исти начин довели до одвајања и осталих Светих Тајни од Евхаристије. Апостол Јаков указује да се помазивање јелејем савршава од стране више презвитера не одеђујући притом њихов број. У древној Цркви Св. Тајне су најчешће савршавала тројица презвитера по образу Тројичног Божанства, док се Тајна јелеосвећења могла савршавати и од једног презвитера (Малков 2008, 177). Писани споменици који су настали у времену између VIII и XI века потврђују праксу савршавања ове тајне од седморице презвитера³ у оквиру посебне Литургије за болесне. Према рукопису *Paris Coislin 213* из XI века који се чува у Париској Националној библиотеци, јелеосвећење се врши на Литургији у току седам узастопних дана у кући болесника, а отпуст бива у Цркви⁴. Овакав начин савршавања Евхаристије у дому болесника (параклису при дому) почео је личити на приватне литургије које су се мало пре, у време Каролинга, појавиле на Западу. Приватизацији ових Литургија првенствено је доприносио развој дугог и сложеног последовања, који се није могао прилагодити литургијском поретку црквеног сабрања. Сличан поредак, али ипак доста комплекснији од оног у *Paris Coislin 213* из XI века, налази се у рукопису из XII века *Sinai gr. 973*, који, према поретку који нам доноси П. Мајендорф, тражи саврша-

² У Римској цркви јелеосвећење се савршавало такође у првом делу Литургије пре канона. До краја VI века усталио се обичај, као и на Истоку, да се освећење уља за помазивање болесника врши искључиво на Велики четвртак од стране папе или епископа уз салужење презвитера. О овоме види опширније у: Martimort, A. G. (1961). *L' Eglise en prière III-IV*. Paris: Desclée.

³ Анализом древних писаних споменика који сведоче о начину савршавања Тајне јелеосвећења и њене интегрисаности у Св. Евхаристију бавио се Н. Милошевић у својој дисертацији под називом: „Светиѡа Евхаристиѡија као центѡар боѡслужбеноѡ живоѡиѡа – Инѡиѡѡрисаносѡиѡј светѡих ѡѡајни у Божанѡивену Евхаристиѡију“, Солун 1995.

⁴ Како је изложен поредак Тајне јелеосвећења у овом манускрипу види: Пол Мајендорф, *Светиѡа Тајна јелеосвећења: неке ѡасѡиѡирске ѡрѡиѡѡсѡѡавке*, Богословље 1-2 (2005), 90-91.

вање јелеосвећења у току седам наизменичних дана од седморице презвитера. Обред подразумева да сви презвитери заједно служе црквене часове: вечерње, панихиду, јутрење са посебним канонима и Евхаристију коју служи сваки презвитер у току седам дана и у различитим Црквама (Мајендорф 92-93). Под црквеним часовима који су наведени у поменутом рукопису подразумевају се асманска (певана) последовања која су била карактеристична катедрална последовања Цариградске цркве Св. Софије која је имала велики број презвитера и ђакона, што је неопходан услов за несметано савршавање Тајне јелеосвећења како је изложена у наведеним рукописима.

Учесталост вршења јелеосвећења, које су наметали захтеви једне заједнице, број седморице презвитера који се сабирају ради вршења Тајне, као и њено проширење на седмодневно вршење, довели су до потпуне раздвојености ових литургија од пуноће евхаристијског сабрања. XV век се може сматрати веком када је дошло до коначног раздвајања Тајне јелеосвећења од Евхаристије што потврђују кодекси тог времена, али и Св. Симеон Солунски.⁵ Важеће и општеприхваћено чинопоследовање Тајне јелеосвећења представља скраћену форму овог древног обреда. Постепеним отпадањем елемената из дневног богослужбеног круга и Литургије овај обред је доживео данашњу форму. Од једног вишеслојног и комплексног обреда остали су само неки елементи који нас подсећају на некадашње савршавање јелеосвећења: седам прокимена, Апостола, алилујара, Јеванђеља, као и молитва „*Оче свети, лекару душа и тела*“ засведочена још у кодексу *Berberini* 336. Савремени начин вршења јелеосвећења карактерише његово вршење независно од Божанствене Литургије и према томе независно од црквене заједнице, услед чега се осим практичних потешкоћа у примени овог сложеног седмоструког последовања, пројављују и други важни богословски проблеми који се односе на њену литургијску примену.

Пренаглашавање опроститељног карактера Свете Тајне јелеосвећења

По Митрополиту Макарију, којим су, ако је судити по честом позивању на његово Догматико богословље, били инспирисани бројни православни богослови у XX веку, међу којима и проф. Лазар Мирковић, Св. Тајнама се преносе дарови Светога Духа. Ипак, када је у питању дефинисање Тајне јелеосвећења он овде одступа од

⁵ Његов опис савршавања Тајне јелеосвећења представља најаутентичније сведочанство о већ тада преовладавајућој раздвојености јелеосвећења од Божанствене Литургије, али и осталих Св. Тајни. Тумачећи обичај према којем Тајну јелеосвећења треба да врши седам презвитера, Св. Симеон каже: „Брат Божији Јаков не говори о броју презвитера, већ је по обичају предано да се позову седморица. Ја мислим, да је то у сагласности са седам дарова Духа Светога избројаних у Исаији (11,2), или је то у сагласности са бројем седам свештеника Старога Завета који су по заповести Божијој седам пута са трубама обилазили Јерихон и разорили зидине (стене) његове, тако као да су ти јереји хтели разорити град нечастиви и тврде стене узвишење греховно” (Сочинения блаж. Симеона, ариепскопа Фессалоникийского. *Разговор о Св. Священнодействіях и Таинствѣх церковных*, Москва, 1994).

уобичајене формулације. Помазивањем тела болесника уљем на њега се призива или измољава благодат Божија која га ослобађа од болести (Макариј, митр. 1895, 280). Посматрано из перспективе ране Цркве у којој је постојала посебна служба исцељивања⁶ на основу посебних дарова Духа Светога, могуће је оправдати овакав приступ. Ту службу је непосредно призивао сам Бог, као што је призивао пророке кроз преношење дарова Духа Светога. Та служба се вршила у Цркви и за Цркву, али Црква за ту службу није измољавала дарове Светога Духа о чему сведочи Св. Иполит Римски. Црква није могла обновити ту службу да се наставља наследно, као што је обнављала службу епископа и презвитера. Дарове исцељивања преноси Бог како и када Му је угодно, али никаква непрекидност исцељитељске службе није постојала нити постоји. Црква се молила и моли за исцељење болесника, верујући да „*молићива вјере сјаиће болесника, и њодигнуће га Госјод; и ако је гријехе учинио, ојросиће му се*“ (Јак. 5,15), истиче Афанасјев (2003, 27).

По Св. Николи Кавасили „*свешћеничким молићивама савршава се и Светија Тајна јелеосвећења; то је тајна која њружа исцељење телесне слабости и ојрошићење грехова онима који је ѡримају (...)*“ (2002, 116). Из сведочанства Апостола Јакова могао би се извући закључак да јелеосвећење има две стране: једну која се односи на исцељење болесника, и другу, која се односи на опроштај грехова. До сличног закључка долазимо и на основу Кавасилиног сведочанства. И једна и друга страна Тајне јелеосвећења изражавају њен светотајински карактер само уколико се схвате у еклесиолошко-сотириолошком контексту. Пренаглашавањем ове друге стране јелеосвећењу се придодала једна потпуно нова димензија која је страна предању саме Тајне. Схватање болести као последице греха довело је до пренаглашавања греха од кога се болесник ослобађа кроз јелеосвећење мимо Литургије, па и мимо Тајне исповести. Зато ће Сергије Булгаков рећи да јелеосвећење, као и Тајна покајања, човека ослобађа од тескоба греха; али за разлику од покајања, јелеосвећење има још један сегмент, а то је да човека ослобађа и од телесних тегоба (Булгаков 1998, 3). Ипак, Булгаков не остаје на овој констатацији. У жељи да дефинише ову Тајну он додаје де се помазивање уљем болесника врши или за његово исцељење, или за ојачавање његових сила да би се спремио за хришћанску смрт (Boulgakoff, 162). Свакако да се Булгаков овим ставом приближио римокатоличком учењу по којем је Света Тајна јелеосвећења постала, како каже Шмеман, тајном смрти, једним од последњих обреда који човеку, више-мање, отвара слободан пролаз у вечност (Шмеман 1994, 102).⁷ На другом месту, Шмеман каже да је узрок појаве оваквог става чињеница да јелеосвећење не гарантује исцељење тела.

⁶ О дару исцељивања Св. Иполит Римски каже: „Ако неко каже: Добио сам дар исцељивања у откривењу, не треба на њега полагати руке. Саме ће ствари показати да ли говори истину“ (Апостолско предање 14).

⁷ Од Другог ватиканског сабора јелеосвећење се више не схвата као последња помаст која је везана за самртни час. Оно се радије тумачи као тајна за телеснио и душевно подизање болесника, као тајна помоћи и исцељења, управо онако како ју је схватало древно хришћанство Истока и Запада (Adam 1993, 199).

Под утицајем римокатоличког поимања природе ове Тајне, опроститељни карактер је попримио прворазредни значај. Он се проширио до те мере да се некада тврдило да се при вршењу јелеосвећења опраштају заборављени греси, тј. они греси који нису поменути на исповести. Став о јелеосвећењу као својеврсној допуни исповести у супротности је са смислом и идејом обе Св. Тајне. Услед оваквог деформисаног схватања јелеосвећења понекад му прибегавају потпуно здрави људи, надајући се да ће задобити опроштај заборављених али и на исповести сакривених грехова (Алфејев 2005, 188). Проширење Тајне јелеосвећења неће се овде зауставити. Она се простира и на друге случајеве као, нпр. у случају побачаја трудне жене, или разрешења епитимија које су наметнуте за велике и смртне грехе, итд. Неретко наилазимо на мишљење према којем се Тајна јелеосвећења примењивала и код покајника на основу речи Апостола Јакова. Према сведочанству Малкова, најстарији спомен о оваквој употреби јелеја налазимо код Оригена у његовим проповедима на Левитску књигу. Малков даље наводи да се у почетку јелеосвећење савршавало не толико над оним хришћанима који су пролазили покајну дисциплину, колико над онима који су били у смртној опасности, а који су због греха били одлучени од Причешћа на дуже време. Како не би умрли лишени Причешћа над њима се савршавало јелеосвећење (у смислу разрешења од грехова) како би могли приступити Евхаристијској Чаши (Малков 2008, 178). Међутим, пошто постоји прекид односа између Цркве и болесних услед њиховог изопштења, тада није могуће учествовати у Причешћу нити у другим Тајнама Цркве. Према томе, јелеосвећење се над њима не савршава. Ово тврди и папа Инокентије I (402-416) који истиче да одломак Јак. 5,14 превасходно треба разумети у односу верних са болеснима. Он каже: „*Ово без сумње њреба схватиџији у односу на болесне вернике, који се могу њомазати освећеним уљем које је њрипремио еџиској да се њиме њомазују не само свеџиџеници него и сви хриџћани њрема својим њоџребама и њоџребама својих ближњих. Уосџалом сувиџно је наглашено вршење џајне од еџискоја, када је џо без икаквог двоумљења могуће и њрезвиџерима. Речено је наџме њрезвиџерима, због џога џиџо су еџискоји заузеџи другим њословима ња нису у могућносџи да иду у домове болесника. Уосџалом ако еџиској може, или смаџра да је досџојно да некога лично њосеџи, благослови и њомаже, може џо учиниџи без оклевања јер он и освећује хризму. Али њокајницима се Свеџо уље не може њоделиџи, њоџиџо њриџада џајнама. Ако им се ускраћују осџале џајне како је могуће и њомислиџи да им се ова џајна може даџи*“ (Zagoras 1998, 190).

На основу горе реченог погрешно би било извући закључак да се Тајном јелеосвећења не добија опроштај грехова. Напротив, потребно је правити разлику између разних узрока болести. Тако, на пример, узроке природне болести која наступа услед старости или неког другог разлога није могуће увек довести у везу са конкретним гресима оболелог, на начин да би представљали сметњу за Причешће. Овде се, дакле, јелеосвећење подељује превасходно за исцељење тела од болести јер се ова Тајна сама по себи може сматрати тајном тела. Преко ње се пројављује позитивна вредност људског тела коју му Бог даје, као Онај који је

примио тело и остаје вечно у њему, спасава нас њиме, дарујући нам божански живот (Станилоје 1997, 130). Ако је пак болест последица личног греха болесника, тада благодаћу која се даје Тајном јелеосвећења, долази и опроштај греха. „И ако је гријехе учинио, ојросиће му се“. У актуелном поретку Тајне јелеосвећења доста често се истиче опроститељни значај који се, како смо видели из поменутих сведочанстава, не протеже на оне болеснике који су ради грехова одлучени од Причешћа. Тако се у молитви која претходи петом помазивању јелејем, свештеник моли: „Даруј исцељење слуги твојој који се налази у душевној и телесној немоћи, дарујући му ојрошћиање грехова и ојрошћиај сагрешења, вољних и невољних; исцељујући његове неисцељиве ране, и сваку болест, и сваку немоћ, даруј му душевно исцељење“ (Велики Требник 1993, 70-71). Дакле, у молитвама се тражи: исцељење тела, опроштај грехова и душевно исцељење. Усељење Духа Светога кога изображава освећени јелеј има посебан циљ. То је очишћење од грехова и исцељење од страсти и подизања човека у живот светости, чистог служења Богу. Пошто је грех болест душе, нарочито када се преобразио у страсти, и као такав је узрок болести тела, јелеосвећење се прима како ради исцељења тела тако и ради душе (Станилоје 1997, 131). Другим речима, Тајна јелеосвећења која се савршава над болесним члановима Цркве, било да се ради о природној болести која није искључиво везана за неки грех, или пак болести која је последица греха, има за циљ да спаси целокупног човека као психосоматско биће, тј. као потпуну личност од последица пале природе.

Пастирски и еклисиолошко-сотириолошки карактер Свете Тајне јелеосвећења

Будући да је болест последица пале човекове природе Света Тајна јелеосвећења, као и остале Св. Тајне, треба да буде пролаз, преображај. Али то није пролаз у натприродно, него у Царство Божије, у свет који долази, у реалност овог света и његовог живота који је Христос искупио и васпоставио. Тајна није преображај природног у натприродно, него старог у ново (Шмеман 1994, 102). У овом контексту јелеосвећење није формалистичко или церемонијално свештенодејство у коме свештенослужитељ предаје болесним верницима некакав натприродни, магични дар и благослов кроз исцељење. Св. Тајне су начини којима се остварује и пројављује трајни догађај Педесетнице и силазак Светога Духа као чинилац Цркве. То су конкретне могућности присаједињавања или динамичког поновног учлањивања нашег индивидуалног живљења у живот тела Цркве (Јанарас 2000, 197-198). Присаједињење Цркви једног члана који је услед болести одсечен од заједнице представља кључни моменат пастирске делатности Цркве која треба да пројави светотјински карактер јелеосвећења. Болест једног члана Цркве треба да се тиче целог тела, односно целокупне заједнице. Апостол Павле каже: „Да не буде раздора у тијелу него да се удови јодједнако брину један за другога. И ако сирада један уд, с њим сирадају сви удови; а ако ли се један уд јрославља, с њим се радују сви удови“ (1 Кор. 12,24-25).

Пошто се спасење сваког уда Цркве тиче целокупне пуноће, тако и његово телесно исцељење, које се не може разлучити од целокупног сотириолошког дела Христовог тиче целокупне црквене заједнице. Исцељење је Света Тајна чија сврха, по Шмеману, није здравље као такво, васпостављање физичког здравља, него улазак човека у живот „Царства Небеског“, у „радост и мир“ Духа Светога. Све у овом свету, а то значи здравље и болест, радост и страдање, у Христу су постали вазнесење и улазак у нови живот, очекивање и наслућивање овог живота (Шмеман 1994, 102). Да би се ово постигло, потребно је да јелеосвећење стекне првобитно значење, тј. да се поврати његова повезаност са Божанственом Евхаристијом и литургијском заједницом у којој се дарује „Божанска благодат која све немоћи исцељује“, како се каже у молитви хиротоније. Исцељење болесника благодаћу Божијом се савршава у Цркви као Телу Христовом и молитвама Цркве.

Физичко исцељење болесника није увек остварено у Тајни јелеосвећења, али то не доводи у питање делотворност и сврсисходност њеног савршавања јер се истинско исцељење човека не састоји у привременом обнављању његовог здравља, него у истинској промени његовог схватања болести, страдања и саме смрти. Стога ће Шмеман истаћи да кроз Христово страдање, не само да је свако страдање добило свој смисао, него му је дата сила да буде знак, сакрамент, проглас, долазак победе; човеков пораз и само његово умирање постали су пут Живота (Шмеман 1994, 103). У том смислу брига Цркве за свог болесног члана се пројављује управо кроз њено сведочење живота вечног и кроз тајну повратка у заједницу са Христом. Овако се јелеосвећење показује као тајна заједништва и саборовања у којој се болеснику усред сабора објављује у песмама име Распетог и Васкрслог Христа који победи смрт „и избави оне који из *сѝраха од смрѝи цијелога животиа бијаху кривци за своје робовање*“ (Јев. 2,15). Дакле, јелеосвећење приближава болесника Христовим страдањима и саму болест чини спасоносним и исцељујућим средством од духовне и сваке друге смрти. Шаљући Апостоле на проповед Христос им заповеда: „*Болесне исцјељујѝте, губаве чисѝиѝте, мрѝиве дижитѝте, демоне изгонѝте; на дар сѝе добили, на дар и дајѝте*“ (Мт. 10,8). Током своје проповеди Апостоли „и демоне многе изгоњаху; и ѝомазиваху уљем многе болеснике, и исцјељиваху“ (Мк. 6,13). Смернице које је сам Христос дао Апостолима шаљући их на проповед постале су главне одреднице пастирског делања у једном еклисиолошко-сотириолошком контексту у коме јелеосвећење добија своју пуну потврду и свој прави светотајински смисао.

Међутим, савремени начин савршавања Тајне јелеосвећења, а то свакако подразумева савршавање изван евхаристијског саборовања по коме је ова Тајна била препознатљива, намеће читав низ проблема које није лако решити. На основу онога што данас имамо у пракси Цркве, да се јелеосвећење савршава као приватни чин прилагођен индивидуалним потребама верних, оно се лако може окарактерисати као једно у низу тајнодејстава са доста компликованом структуром. Ово свакако изазива велике пастирске и еклисиолошке проблеме. Ако су Св. Тајне свештенодејства која се врше сагласно вољи Божијој, у којима су даро-

ви Светога Духа, које измољава Црква, предати Цркви кроз њено сведочанство (Афанасјев 2003, 23), онда ван ове рецепције од стране свести Цркве не сме да остане ни јелеосвећење уколико желимо да оно буде пројављено као Св. Тајна саборовања. Ако прихватимо савремени начин савршавања јелеосвећења, онда се морамо, хтели то или не, сложити са констатацијом Афанасјева, да се Тајном јелеосвећења не дарују дарови Св. Духа јер не постоји рецепција тајне од стране Цркве. Њоме се измољава милост и благодат Божија за страдајућег од болести. Молећи се за исцељење болесника, Црква не сведочи да је Бог даривао исцељујућу благодат. Држећи се оваквог одређења, може се рећи да је јелеосвећење ближе тајнодејству (молитвословљу), него Светој Тајни (Афанасјев 2003). Ипак, у Цркви као Богочовечанском организму увек постоји могућност да се тајне врате на своје право место и тако заиста буду иконе Царства небеског кроз које и преко којих постајемо његови причасници. Постоји само један начин да јелеосвећење задржи свој светотајински карактер какав је имало и пројављивило током богослужбене историје, а то је да се поново врати у границе литургијског сабрања које би извршило његову рецепцију.

Закључак

Завршавајући ово скромно излагање о Св. Тајни јелеосвећења можемо закључити да је Тајна јелеосвећења током дужег временског периода била суштински повезана са Светом Литургијом. После XIII века развој сложеног седмоструког последовања, које је савршавано обавезно од седморице презвитера или епископа, као и пренаглашавање опроститељног карактера јелеосвећења, довело је до потпуног раздвајања од Литургије. Одвајање од Литургије се одразило на схватање саме природе ове Тајне о којој не постоји јасно дефинисано учење, јер савремени начин савршавања више је приближава тајнодејству него Св. Тајни. Проблем се може решити ако се јелеосвећење буде савршавало искључиво над болесницима који нису одлучени од Причешћа због тешких грехова, а у присуству целе заједнице. Дакле, потребно је поново вратити јелеосвећење, као и све Св. Тајне, у састав Литургије да би се пројавио еклисиолошко-сотириолошки карактер тајне. Савршавање јелеосвећења над болесним удовима Цркве не искључује учешће и свих присутних на евхаристијском сабрању који се такође помазују у знак сведочења о узајамној повезаности свих чланова Цркве. Ова узајамна повезаност изражава на најаутентичнији начин везу између тела човековог и Тела Христовог. Пошто је болест последица пале човекове природе, јелеосвећење уводи целокупног човека у Царство као психосоматску целину, тј. као потпуну личност.

Библиографија

- Adam, A. (1993). *Uvod u katoličku liturgiju*. Zadar: Hrvatski institut za liturgijski pastoral.
- Алфејев, И., игуман (2005). *Тајна вере: Увод у православно догматско богословље*. Краљево: Епархијски управни одбор Епархије жичке.
- Афанасијев, Н., протопрезвитер (2003). „Свете тајне и свештенодејства“. У књизи: *Студије и чланци*. Вршац: Епархијски управни одбор Епархије банатске.
- Булгаков, С. В. (1998). „Јелеосвећење“. Сремски Карловци: „Српски Сион“, *Часопис православне Епархије сремске, библиофилска издања*.
- Boulgakoff, S. (1932). *L'Orthodoxie*, Paris.
- Велики Требник (1993). Превео са грчког и црквенословенског арим. Јустин Поповић. Призрен : Епархија рашко-призренска.
- Дионисије псеудо-Ареопагит, Св. (2012). *Дела – Corpus Areopagiticum*. Шибеник: Истина.
- Дмитријевски, А. А. (2009). *Евхологион Серапиона, Епископа Тмуитског*. Шибеник: Истина.
- Zagoras, V. (1998). *Kristova otajstva: Sakramenti i blagoslovine: povjest i teologija slavljenja*. Zagreb: Kršćanska sadašnjost.
- Иполит Римски, Свети (2007). „Апостолско предање“. У књизи: *Дела Апостолских Ученика, приредио Епископ Атанасије Јевтић*. Врњачка Бања-Требиње: Братство Св. Симеона Мироточивог.
- Јанарас, Х. (2000). *Азбучник вере*. Нови Сад: Беседа.
- Мајендорф, П. (2005). „Света Тајна Јелеосвећења: неке пастирске претпоставке“. *Богословље 1-2*. Часопис Православног богословског факултета, стр. 89-100.
- Макариј, Митр. (1895). *Православно-догматическое богословие*, том 2, С. Петербург.
- Малков, П. Ю. (2008). *Введение в Литургическое Предание: Таинства Православной Церкви*. Москва: Издательство Православного Свято-Тихоновского гуманитарного университета.
- Martimort, A. G. (1961), *L'Eglise en prière III-IV*. Paris: Desclée.
- Мирковић, Л. (1983). *Православна Литургија, други, посебни део (Свете тајне и молитво-словља)*. Београд: Свети архијерејски синод СПЦ.
- Никола Кавасила, Свети (2002). *Тумачење Свете Литургије*. Нови Сад: Беседа.
- Серапион Тмуитски, Свети (2007). „Евхологион“. У књизи: *Епископ Атанасије, Божанствена Литургија 1*. Београд-Требиње: Свети манастири: Хиландар, Острог, и Тврдош.
- Симеон, ариепископ Фессалоникий. (1994). *Сочинения: Разговор о Св. Священнодействиях и Таинствах церковных*. Москва.
- Станилоје, Д. (1997). *Православна догматика III*. Сремски Карловци: Епархија источноамеричка.
- Шмеман, А. (1994). *За живот света: светотајинска философија живота*. Београд-Никшић: Логос, Ортодос, Јасен.

The Anointment of the sick – Sacrament or a sacred rite

Summary: The Sacrament of Anointing of the sick, as it is performed in contemporary Church, demands historical, liturgical, and theological analysis. Starting from one simple prayer pronounced by a bishop or a priest over the oil, later used to anoint the sick members of the liturgical community in a Church or in the house of the sick, the rite became more complex and was performed by seven or more priests. Due to certain deviant liturgical and theological moments in the 15th century, this Sacrament was completely separated from the Divine Liturgy. The goal of this paper is to point at certain problems in the historical development of the Sacrament of Anointing of the sick; to analyze pastoral, ecclesial, and eschatological aspect of this Sacrament in the liturgical community; and to use relevant facts in order to explain how the Sacrament of Anointing of the sick can still be considered a Sacrament, and not a sacred rite.